

אין מושיבין חנוני למחצית שכר

(סח. - סט.) -

הרב אליעזר טויק שליט"א

א. האם יש כאן איסור דאורייתא או דרבנן?

המשנה מדברת על מקרה בו שני אנשים עושים ביחד "עסקא", כלומר השקעה בה אחד נותן את הכסף או הרכוש הראשוני, והשני מתעסק עם הכסף או הרכוש ומרויח, ואת הרווחים או את ההפסדים מחלקים ביניהם שווה בשווה. במקרה זה חייב המשקיע (המכונה "נותן העסקא") לשלם למי שמתעסק עם ההשקעה (המכונה "מקבל העסקא") כסף או שווה כסף על העבודה שהוא עובד^א. הסיבה לכך היא, בגלל שאת חצי ההפסדים סופג מקבל העסקא, נחשב הדבר שחצי מהכסף באחריותו המלאה, ואם כן זו הלואה, ואם הוא יעבוד חינם ויגרום רווחים לנותן העסקא, נחשב הדבר לריבית תמורת חצי הכסף המוגדר כהלואה. בעניין זה יש לשאול, האם עשיית עסקא בלי לשלם שכר טרחה אסורה מדאורייתא או מדרבנן, ולמה?

רש"י בדף סח. על תחלת המשנה אומר שהריבית היא מה שמקבל העסקא עובד תמורת ההלואה (ולא עצם הרווחים שמקבל נותן העסקא בנוסף להחזר ההלוואה), ואם כן לכאורה זו ריבית קצוצה, כי תמורת ההלוואה

^אלא דנתי כאן באפשרות נוספת שמופיעה בסוגיה להתיר, אם אחוזי הרווח של מקבל העסקא יהיו גבוהים מאחוזי ההשתתפות בהפסד.

כמו כן לא דנתי בשיטת חלק מהראשונים שנפסקה בשלחן ערוך סימן קעז סעיף ג, שניתן להתנות מראש על סכום קטן בתור דמי טרחה, ולפי זה הדיון כאן הוא כשלא התנו מראש על סכום כזה. יש להעיר, ששיטת רש"י בפירוש מחלוקת התנאים שהובאה לקמן, לכאורה לא מסכימה עם שיטה זו, כי הוא מפרש שזו שיטת ר' מאיר שחולק על רשב"י שסובר שמשלם לו שכרו משלם שהוא שכרו כפועל בטל.

שיעורי ריבית – אין מושיבין חנוני למחצית שכר

הוא נותן עבודה של זמן מסוים, שזה דבר עם מחיר פחות או יותר קבוע, וככל שפרעון ההלוואה מתעכב, התשלום הזה גדל.

מצד שני, יש אולי מקום לומר שמקבל העסקא אדעתא דנפשיה קעביד, בכדי להרויח את החצי שלו ברווח, שהרי כמה שיעבוד יותר כך יגדל חצי הרווחים השייך לו. דבר זה דומה להלכה (המופיעה בשו"ע או"ח סימן רמג) שמותר שאריס גוי יעבוד בשדהו של יהודי בשבת כל עוד היהודי לא אומר לגוי מתי לעבוד, ויש לגוי את האפשרות לעבוד בימי חול בלבד, כי מה שהגוי עובד דווקא בשבת זה על דעת עצמו ולא על דעת היהודי, וממילא מותר ליהודי להנות מהתוצאות. כמובן שבנתינת עסקא אם התנו שמקבל העסקא חייב לעבוד, ואין לו אפשרות לא לעבוד, לא שייך לומר שאדעתא דנפשיה קעביד.

אחר כך ראיתי שבט"ז (יר"ד סימן קעג ס"ק כד) כתב בדומה למה שכתבתי, וזו לשונו:

"והביא ב"י דעת המ"מ והמרדכי בשם א"ז דאינו צריך ליתן לו שכר טרחו...ולע"ד נראה...טעמא דהלוקח טרח בשביל עצמו...ואין זה שכר הלוואה אלא הוא טורח לעצמו...ואף על גב דגם להמוכר יש הנאה מזה, אין זה אוסר במידי, כיון שגם להלוקח יש הנאה, וזה פשוט לקמן סי' קע"ז דלא איכפת לן בצירוף הנאת שניהם...ופסק הב"י כאן כדעת התוספות והרא"ש שצריך ליתן לו שכר טירחא...נראה לי פשוט דהאי שכר טירחא אינה טפי מאותה שנזכר בסימן קע"ז, דאפי' בדבר מועט סגי...".

מכל מקום, יש אפשרות לומר שלא נחשב כאילו טרחנו בעסק היא על דעת עצמו, כי התנאי שנעשה בשעת ההלוואה, שחצי מהעבודה תהיה בשביל המלוה, לא נעשה אדעתא דנפשיה של מקבל העסקא, ועובר כבר מאז באיסור ריבית. לפי הסתכלות זו, לא מעניין אותי מה האדם חושב בשעה שטורח בעסק, כי עצם יצירת מערכת כזו, שבשביל שיהיו לו עצמו רווחים הוא חייב לטרוח גם בשל חברו היא ריבית.

הרא"ש (סי' מב) **והרשב"א** (דף סח: ד"ה "מדאמרינן רב עיליש") אומרים שהאיסור בסוגייתנו הוא אבק ריבית, אך לא ביארו סברתם. אפשר

שיעורי ריבית – אין מושיבין חנוני למהצית שכר

שלמדו כן ממה שהגמרא (באמצע דף סט.) השתמשה לגבי המקרה שלנו בלשון "מחזי כריבית"².

ב. פירוש שיטות התנאים לחישוב השכר שצריך לשלם למקבל

העסקא

במשנה מוגדר השכר שצריך לשלם למקבל העסקא "נותן לו שכרו כפועל", והגמרא מוסיפה: "תנא כפועל בטל. מאי כפועל בטל? אמר אביי: כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה".

לאחר מכן מביאה הגמרא ברייתא עם שלש דעות מה צריך להיות התשלום שמשלם נותן העסקא למקבל העסקא (ולא מפורש בגמרא מי משלושתם הוא התנא של המשנה):

"תנו רבנן: כמה הוא שכרו - בין מרובה ובין מועט, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אפילו לא טבל עמו אלא בציר, ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת - זהו שכרו. רבי שמעון בן יוחאי אומר: נותן לו שכרו משלם".

בראשונים מצאנו כמה פירושים לשיטות אלו:

רש"י (בדף סח: ד"ה "אמר אביי כפועל בטל", "ר' יהודה" ו"משלם") מפרש שלפי ר' מאיר קובעים ביניהם איזה מחיר שיהיה, העיקר שיקבעו משהו בתור שכר (ו"כמה הוא שכרו בין מרובה בין מועט" הכוונה שמסכמים ביניהם על מחיר כלשהו, ולא משנה אם הוא מרובה או מועט), לפי ר' יהודה מספיק שיתן לו משהו, ולא צריך שזה יהיה בתור שכר שסיכמו ביניהם, ולפי רשב"י (שלדעת רש"י הוא התנא של המשנה והברייתא "כפועל בטל") בודקים כמה אדם מוכן לקבל עבור עזיבת העבודה הקודמת בכדי לעבוד בעבודה זו (ו"שכרו משלם" הכוונה שנותנים לו פיצוי מלא על המעבר מעבודה אחת לאחרת).

² הערת עורך - עיין גם בסיכום הסוגיות כסדר בענין הסיבה שאין בעיסקא משום ריבית קצוצה.

שיעורי ריבית – אין מושיבין חנוני למחצית שכר

לפי רש"י נראה, שסברת רשב"י היא שצריך תשלום מלא, וכל הפחתה ממנו היא ריבית או הערמה אסורה, סברת ר' מאיר היא שאין צורך בתשלום מלא, אבל צריך שהשכר יהיה רשמי כדי שיהיה ניכר בצורה ברורה שהעבודה לא נעשית בחינם, וסברת ר' יהודה היא שמספיק כל שהוא בכדי שייחשב שהעבודה לא נעשית בחינם.

התוספות (בדף סח. ד"ה "ונותן") פירשו שלפי ר' מאיר (שלדעת התוס' הוא התנא של המשנה והברייתא "כפועל בטל") בודקים כמה אדם מוכן לקבל עבור עזיבת העבודה הקודמת בכדי להיות פועל בטל (ו'כמה הוא שכרו בין מרובה בין מועט" הכוונה שבין אם שכרו היה גבוה ובין אם היה נמוך, משערים אותו מול פועל בטל, וראה לקמן במה שארחיב בזה), לפי ר' יהודה מספיק משהו (לא מפורש בתוס' אבל זה פשט הגמרא), לפי רשב"י בודקים כמה אדם מוכן לקבל עבור עזיבת העבודה הקודמת בכדי לעבוד בעבודה זו.

סברות התנאים לפי התוספות הן כמו הסברות לפי רש"י חוץ מדעת ר' מאיר, לגבי פירוש התוספות בדעת ר' מאיר, והסברה בפירוש יש להרחיב:

ראה בהגהות הגר"א (על התוס' הנ"ל באות ב) שיש שתי אפשרויות לפרש את הביטוי "כפועל בטל": או לומר שבודקים כאילו במצב ההתחלתי הוא מובטל, ובמצב הסופי הוא חנווני, או שבודקים כאילו במצב הראשוני הוא עובד בעבודה המקורית של אותו אדם, ובסוף הוא פועל בטל.

הגר"א כותב שהתוס' סוברים כפירוש השני, ונראה לענ"ד שחייבים לומר שהתוס' מפרש כך ולא כמו האפשרות הראשונה, כי אם נפרש כמו האפשרות הראשונה תהיה קשה עליו אותה קושיה שהקשה התוס' על פירוש רש"י. אחר כך ראיתי שהב"י (סי' קע"ז עמ' תפח-תפט במהדורת שירת דבורה) אומר את מה שאמרת, וברוך שכיונתי.

נראה לענ"ד שהסברא בפירוש זה היא, שאת העבודה החדשה הוא עושה גם בשביל עצמו, ומה שבעצם הקריב לטובת העסקא הוא את העבודה הקודמת, ואע"פ שגם את העבודה הקודמת הוא הקריב לכאורה בשביל עצמו, כדי להגיע לעבודה החדשה, מ"מ זה נחשב שעשה זאת למען ההלוואה, ואם כן זה ריבית, אבל העבודה שעובד אחר כך, בין אם יעבוד

שיעורי ריבית – אין מושיבין חנוני למחצית שכר

הרבה ובין אם יעבוד קצת, כבר השיג את הלוואה, ולכן מה שעובד אינו למען הלוואה.

אחר כך הראוני בט"ז (סימן קעז ס"ק ג בסופו) שמסביר שאפשר להסביר את התוס' כפירוש הראשון שהובא בגר"א למושג "פועל בטל", בלי שתקשה עליהם הקושיה שהקשו על רש"י. הט"ז מוסיף שהסבר זה לא מתרץ את רש"י, כי מקושיית התוספות על רש"י יוצא שצריך שיהיה בתשלום "כפועל בטל" צד של קולא, כלומר צריך שהוא יהיה פחות ממחיר ההפרש בין העבודה הראשונה לשנייה, שהוא השכר המלא שהיה אמור לשלם לכאורה, כדי שהמשפט "לא סגי ליה כפועל בטל", שמופיע בגמרא, יהיה מובן (יש להעיר שמה שכתב הט"ז שתירוץ זה אינו מתרץ את רש"י, זה לא רק הערה דרך אגב, אלא דבר עקרוני, כי אם התירוץ שמסביר את שיטת התוס' מתרץ גם את רש"י, ודאי שהתוס' לא סוברים כמוהו, כי זה נוגד את שיטתם שדוחים את דעת רש"י).

הסברה בפירוש הראשון היא, שמה שנותן מקבל העסקא נותן העסקא זה את העבודה שעובד בכסף או ברכוש של ההשקעה, ולא את הויתור שויתר על העבודה הקודמת, ולכן צריך לשלם לו רק על מה שעושה בפועל ולא על הויתור. דבר זה דומה לאדם שכריבית נתן מתנה למלוה, אבל בגלל שהוא חסר ניסיון הוא קנה את המתנה מרמאי, שמכר לו במחיר כפול. ודאי שבמצב כזה אם המלוה ירצה להחזיר את הריבית (במקרה שצריך, כגון ריבית קצוצה או שרוצה לצאת ידי שמים וכו'), יצטרך לתת רק את המחיר המקובל של אותה מתנה, כי זה מה שהוא קיבל, ולא אכפת לנו שמה שהוציא הלוה על המתנה הוא כפול (אולי עניין זה יכול להוות תירוץ טוב על שאלת הגמרא בתחלת הפרק איפה מצאנו ריבית בלי נשך או נשך בלי ריבית, ואין כאן המקום).

יש להעיר שהלשון "כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה" נראה יותר כמו הפירוש השני שמובא בגר"א, שמסתכלים תמורת כמה כסף אדם מוכן להיות פועל ולהיבטל מהמלאכה המקורית שהיה עוסק בה. לפי הפירוש הראשון נצטרך לדחוק, שהכוונה היא, שמסתכלים עליו כאילו בהתחלה היה פועל בטל מאותה מלאכה מקורית שהיתה לו, ועכשיו הגיעה לו עבודה חדשה. לפי פירוש זה, הסיבה שהגמרא נקטה "כפועל

שיעורי ריבית – אין מושיבין חנוני למחצית שכר

בטל של אותה מלאכה דבטל מינה" ולא "כפועל בטל" בלבד, היא משום שבזה טמון עיקר החידוש בצורת החישוב הזו לשכר – שלא מתחשבים במלאכה הראשונה שהייתה לו.

רבנו חננאל, כפי שהובאה דעתו ברמב"ן (דף סח.), מפרש שכוונת המילים "כפועל בטל" היא, שבודקים לגבי אותו מקבל עסקא במקצועו הקודם, מה המחיר הכי נמוך שהיה מסכים לעבוד בשבילו, בזמן שאין לו לקוחות, ובא פתאום לקוח להזמין עבודה, וסכום זה משלם לו נותן העסקא. נראה שהסברה בשיטה זו היא, שבודקים מה הסכום המינימלי שאדם זה מוכן לעבוד בשבילו, ואם משלמים לו כך זה כבר לא עבודה בחינם, כי זה סכום שיכול לגרום לו לעבוד בלי קשר לקבלת הלוואה. לא מפורש בדברי ר"ח כמי משלשת התנאים שבברייתא הולכת המשנה.

הרי"ף (דף לט: בדפיו) מביא את המשנה ואת הברייתא המובאות בגמרא, ואחר כך כותב:

"והלכתא כר' מאיר דסתם מתני' כוותיה, ומיהו הא דאמר ר"מ בין מרובה בין מועט לאו בכולהו יומי דשותפות קאמר, אלא בכל יום ויום קאמר, עד משלם יומי שותפותא, דיהיב ליה כל יומא כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה. והיינו דקאמר בין מרובה בין מועט, כדפסקו ומתנו אהדדי לפום ההיא עבידתא דבטל מינה".

הרי"ף סובר שהמשנה היא כר' מאיר, אך לא מפורש בדבריו מהו בדיוק פירוש המילים "כפועל בטל".

הרמב"ן (בדף סח.) מביא את דברי הרי"ף בפסקים ובתשובותיו, ומסביר בדעתו שפירוש דברי ר' מאיר הוא כפירוש ר"ח. אפשר שהרמב"ן מסתמך על כך שהרי"ף הוא מאותו בית מדרש של שיטת ר"ח, ולכן בסתמא צריך לומר שהוא מפרש כמוהו³. אחר כך ראיתי בהערות על הרמב"ן בהוצאת מכון הרב הרשלה, שהפנו לדברי הרי"ף בתשובתו (שהובאה בשיטמ"ק על

³ראה ביאורו"ל סימן שטו סעיף ח ד"ה "כל אהלי", "שאין בגווי" ושם בסעיף יב ד"ה "כילה שיש לה גוי".

שיעורי ריבית – אין מושיבין חנוני למהצית שכר

דף סח: בצורה מלאה יותר ממה שהובאה ברמב"ן, ושם כותב בפירוש כמו ר"ח.

בבית יוסף (יו"ד סימן קעז, עמ' תפט במהדורת שירת דבורה) סובר שהר"ף הבין כרש"י את פירוש "כפועל בטל". הסבר הב"י מסתמך על מה שכתב הר"ף בהמשך דבריו "והיינו דקאמר בין מרובה בין מועט כדפסקו ומתנו אהדדי לפום ההיא עבידתא דבטל מינה", ולא זכיתי להבין היכן מפורש במילים אלו כדעת רש"י, הרי ניתן לפרשם גם כמו פירוש הב"י בדעת התוס'. הב"י מוסיף שגם הסמ"ג (מצוות עשה סימן פב) הבין כך את דעת הר"ף. יוצא לפי דברי הב"י חידוש גדול, שלפי הר"ף פירוש דברי ר' מאיר (שהוא התנא של המשנה שסובר "כפועל בטל" לפי הר"ף) הוא כפירוש רש"י לדעת רשב"י (שהוא התנא של המשנה שסובר "כפועל בטל" לפי רש"י).

ג. תשלום על המזון שנותן לבהמות

יש לשאול על גובה השכר שנחלקו בו התנאים, האם בנוסף עליו יצטרך נותן העסקא לשלם למקבל העסקא על המזון שנותן לבהמות, או שהתשלום על מזונם כלול בשכר זה. למעשה שאלה זו היא רק על השיטות שלא מחייבות תשלום מלא על העבודה, הדעות שמחייבות תשלום מלא, ודאי מחייבות גם תשלום על המזון.

מדברי התוספות (בדף סח: ד"ה "ורשב"ג") נראה שמדובר רק על הטירחה⁷, לכאורה סברתו היא משום שמחיר המזון הוא יותר קבוע ממחיר עבודה, ואם לא ישלם תשלום מלא על המזון, הריבית ניכרת יותר.

רש"י (בדף סט: במשנה ד"ה "עם אמר") מבין שגובה השכר לפי דעת רשב"ג כולל גם את התשלום על המזון⁷. דבר זה רמוז גם ברש"י על סוגייתנו (דף סח: ד"ה "ולא כל דבר שאינו עושה ואוכל"), שאומר שם

⁷ ואע"פ שהוא מדבר לגבי דעת רשב"ג, שאינו אחד מג' התנאים שנחלקו בברייתא, מ"מ שיטת רשב"ג היא שיטת ר' יהודה, ועוד, שמה שכתב התוס' לגבי רשב"ג שייך בכל דעה שאינה מצריכה תשלום מלא.
⁸ ראה הערה הקודמת.

שיעורי ריבית – אין מושיבין חנוני למחצית שכר

”שכר עמל ומזון”, ונראה ממנו שכל הדיון כאן בסוגיה הוא גם על המזון. כנראה רש”י סובר שגם מחיר עבודה הוא דבר די קבוע, ואם בכל זאת יש דעות שמתר לשלם רק קצת וזה לא ריבית, הם יסברו כן גם לגבי תשלום על מזון.

יש הוכחה לכאורה לשיטת רש”י, מכך שהגמרא (בחצי התחתון של דף סח:) כללה שלש פעמים את עמלו עם מזונו, ומה שתירצו על זה התוס’ (בד”ה ”ורשב”ג”) נראה שיש בו קצת דוחק, ונדחקו לפרש כן כדי שיתיישב מבחינת הסברה.¹

ד. פסק ההלכה בין השיטות

ר”ת (בתוס’ דף סט. ד”ה ”אלא”) פוסק כרשב”ג (וממילא גם כר’ יהודה) ע”פ הכלל ”הלכה כרשב”ג במשנתנו”.

עורך התוספות בתוס’ (דף סט. ד”ה ”אלא”) ורבנו חננאל שהובא בתוס’ הנ”ל סוברים שאין הלכה כרשב”ג ור’ יהודה אלא כרשב”י. הטעם שמביא עורך התוספות הוא שממה שאמרו רב ושמואל בדף סט. נראה שאינם פוסקים כשיטה זו, והטעם שמביא ר”ח הוא משום שהגמרא בדף סט. אמרה שדעתם היא חלק מ”שיטה”. אלא שעדיין יש לשאול למה פסקו כרשב”י ולא כר’ מאיר, ובפרט קשה הדבר על עורך התוספות, כי בתוספות (בדף סח: ד”ה ”נותן”) כתב שהמשנה היא כר’ מאיר? אולי יש לומר שלמדו כן ממה שאמרה הגמרא (בדף סח: באמצע העמוד) ”תנא קמא סבר לה כרשב”י דאמר נותן לו...” ולא אמרה שסובר כרבי מאיר.² עוד יש להוסיף, שבספר הליכות עולם (שער חמישי פרק א’ סוף אות א’)

¹ בספר כרם יהושע של הרה”ג יהושע כהן שליט”א כתב, שיש בידו קבלה בשם הגר”ח מוולוז’ין זצ”ל, שבאופן כללי רש”י מעדיף להיצמד לפשט הדברים, והתוספות הולכים לפי הסברה (במהדורה שלישית נמצא בעמ’ צא-צב).
² וראה רמב”ן (סוף סח.) שדוחה ראייה זו.

שיעורי ריבית – אין מושיבין חנוני למחצית שכר

כתב שכשנחלקו ר' מאיר ור' שמעון הלכה כדברי המחמיר ואולי זו הסיבה שפסקו כך התוס".

הרי"ף (בדף לט: בדפיו) פוסק כר' מאיר, משום שהמשנה סתמה כדעתו, והביא **הרא"ש** את דבריו (בסימן לט).

ברמב"ן (דף סח.) מביא שהרי"ף עצמו בתשובותיו מסביר את ההוכחות לשיטתו בפירוש המשנה, ואת פסק ההלכה כר' מאיר, ונראה שם שהרמב"ן סובר כמו הרי"ף.

הרמב"ם (בהלכות מלוה ולוה פרק ה הלכה ט) כתב "אלא אם כן נתן לו שכר עמלו ומזונו" ולא ביאר דבריו, נראה לכאורה מזה שהוא פוסק כרשב"י שצריך לשלם לו שכרו משלם. אבל בהלכות שלוחין ושותפין (פרק ו הלכה ב) כתב "כפועל בטל של אותה מלאכה שבטל ממנה", לפי זה כשכתב בהלכות מלוה "שכר עמלו ומזונו" לא הסביר איך מחשבים את שכר עמלו ובהלכות שלוחין ושותפין ביאר שמחשבים אותו לפי פועל בטל. אחר כך ראיתי שכן כתב במפורש הכסף משנה בהלכות שלוחין ושותפין (פרק ח הלכה א).

בכסף משנה הלכות שלוחין ושותפין (פרק ח הלכה ג) ביאר, שלמרות הכלל "הלכה כרשב"ג במשנתנו", לא פסק הרמב"ם כרשב"ג, משום שנראה בגמרא בפרק אלו מציאות שלא מקבלים את פסקו של רשב"ג, שגללים הם תשלום מספיק לפועל. ולא זכיתי להבין דבריו, שהרי הסיבה שהגמרא לא מקבלת את מה שסובר רשב"ג, היא בגלל שדרכו של בעל הבהמות להפקיר את הגללים, ולא נכון להתייחס אליהם כתשלום לפועל, אבל אין בזה סתירה לשיטת רשב"ג העקרונית שאפשר לשלם תשלום נמוך. לענ"ד נראה שאפשר שהרמב"ם פסק כר' מאיר בעקבות רבו הרי"ף.

הרמב"ם לא גילה דעתו בפירוש המושג "כפועל בטל", ובכסף משנה שלוחין ושותפין (פרק ו הלכה ב) הביא את פירושי רש"י והתוספות. לא

¹אך ראה שם בפירוש "כללי הגמרא" לר' יוסף קארו, שסובר שבדרבנן הלכה כדברי המיקל, וכאן זה דרבנן, וראה עוד שם בהערות שבספר הליכות עולם של מכון שער המשפט, וראה עוד יד מלאכי (חלק א אות תקפ).

שיעורי ריבית – אין מושיבין חנוני למהצית שכר

ברור לי למה לא הביא הכס"מ את פירוש ר"ח והרי"ף, שלכאורה יש יותר סיכוי שהרמב"ם סובר כמותם, כי הם מאותו בית מדרש^ט.

הטור (י"ד סימן קעז, עמ' תפח-תפט במהדורת שירת דבורה) פוסק שנותן לו כפועל בטל (בעקבות הרא"ש כנראה), ופירש שהכוונה היא כמה רוצה אדם בטל לקבל בשביל אותה עבודה שעושה מקבל העסקא. בבית יוסף על הטור הנ"ל כותב, שכך הבין הטור את פירוש התוספות והרא"ש במושג "פועל בטל". הב"י מקשה עליו, ומסיק שצריך לפרש את דברי התוספות והרא"ש, שבודקים כמה אדם שעובד בעבודה הקודמת של אותו אדם מוכן לקבל בכדי להפוך לפועל בטל, וראה בעניין זה באריכות לעיל במה שכתבתי על שיטת התוספות בפירוש שיטות התנאים.

הבית יוסף ממשיך ומביא את פירוש רש"י למושג "פועל בטל", ומוסיף שגם הרי"ף הסביר כן, וגם הרמב"ם לפי הבנת השגות הראב"ד שלוחין ושותפין (פרק ו הלכה ב) סובר כרי"ף (שלפי הב"י סובר כרש"י), ובפירוש המשניות כתב הרמב"ם כרש"י בפירוש. נראה מכאן שדעת הב"י לפסוק כמשנה שסוברת שמשלם "כפועל בטל", ולפי פירוש רש"י למושג זה, כי לפי שיטתו הרמב"ם והרי"ף שהם שנים משלשת עמודי ההוראה הידועים סוברים כמותו.

בשלחן ערוך י"ד (סימן קעז סעיף ב) כתב "כפועל בטל של אותה מלאכה שבטל ממנה" בלא לפרש מה הכוונה בדיוק, ולכאורה לפי מה שנראה בבית יוסף כוונת השו"ע כפירוש רש"י למושג זה.

^טראה לעיל (בהערה ב') בעניין זה.

סיכום סוגיות הרבית כסדר הפרק

